

חומרות בפסח

שואלין ודורשין בהלכות החג ע"י
הרב יוסף אברהם הלוי העלער שליט"א
 ראש 'כולל מנחם' ומרא דאתרא – קראון הייטס נ.י.

מתוך דברים שאמר בפני אברכי הכולל
 נרשם ונערך ע"י אחד השומעים ש"י
 יו"ל ע"י אגודת אברכי ליובאוויטש שע"י כולל מנחם

ח"ו; כן צריכים להתרחק עד קצה האחרון מכעס, מחלוקת וגרימת צער לזולת – כי גם הם אסורים במשהו, וצריכים לעשות ככל שביכולתנו להינצל מהם.

לפעמים מחריבים את בית ואת כל החג מפני הידור והידור דהידור.

לדוגמא: ישנה שקו"ט בנוגע לאכילת האפיקומן אם חייבים לאכול לפני חצות או לא. בפועל נהגו רבותינו נשיאינו להדר לאכול בלילה הראשון לפני חצות, ובלילה השני האריכו בסיפור יציאת מצרים (היום יום' ט"ו ניסן).

אך אם השעה מאוחרת ואי אפשר לאכול האפיקומן לפני חצות, האם יהפוך את כל הבית ויעבור על כעס וכו' וכו' כמה איסורים דאורייתא בכדי להחמיר חומרא זו? אין להיות חסיד שוטה!

דוגמא נוספת: נפסק להלכה (שו"ע אדה"ז סי' תמ"ב סכ"ב וסכ"ד) שחמץ שנתערב בדברים אחרים ונפסל מאכילת כלב מותר בפסח להחזיקו בבית ולהנות ממנו (חמץ נוקשה ע"י תערובת). ולכן דברים כגון: משחת שיניים (טוטפיס"ט), בושם (פערפיו"ם) ושמפו – מן הדין היתר גמור הוא להשתמש בהם.

יש אמנם שקו"ט באחרונים בהיתר מוצרים אלו. יש שרצו לאסרו מטעם שע"י תחבולות במעבדה אפשר להוציא את החמץ מהבושם וכדו' ולהחזירו להיות חמץ ראוי (ראה מקראי

עושים "סדר" בפסח

אחד הדברים היותר חשובים שצריכים לדעת הוא, שכל הנהגת האדם צ"ל מכוון ע"פ התורה, הן פרטי עבודתו והן הגישה אליו.

כשניגשים לקיים מצוות התורה הקשורים לחג הפסח, צריכים לדעת הסדר הנכון בקיום המצוות, איזה דבר חשוב יותר, מהו עיקר ומהו טפל. ולפעמים יתכן שהאדם יזדרז לדקדק בהידור גדול, אך ביחד עם זה ידלג על דין מפורש בשו"ע (ראה שיחת שמח"ת תשמ"ב – תו"מ תשמ"ב ח"א ע' 264).

אומרים בשם ה'בית ישראל' ווארט המבטא ענין זה. דידוע מ"ש בשו"ע (או"ח סי' תקפ"ג ס"ב) שיש מדקדקים שלא לאכול אגוזים בעש"ת מפני ש'אגוז' הוא בגימטריא 'חטא'. אמר ה'בית ישראל' שצריכים לזכור שגם 'חטא' הוא בגימטריא 'חטא'...

ועד"ז לגבי חג הפסח, כאשר כל עם ישראל נוהגים להדר עוד יותר מכל השנה כולה, יש להיזהר שלא לשכוח על ההלכות המפורשות בשו"ע, מצוות דאורייתא, דינים דרבנן ומנהגי ישראל מדורי דורות.

מחלוקת אסורה במשהו

מבואר בספרים, שבדיקו כמו שיש ליזהר ממשוהו חמץ, וכל אחד מחמיר על עצמו בחומרות שונות שלא להיכשל בה

קודש פסח ה"א סי' נ"ד), ויש שאמרו סברות אחרות, אך לדינא הרי הוא מותר.

אך מכיון שיש שקו"ט בדבר נהגו להחמיר, וקונים דברים אלו רק כשאין בהם מוצרי חמץ. אבל אין צריכים שיהי' הכשר רשום עליו דוקא ("באותיות מרובעות"); אלא אם נתברר שאין בו חמץ אפשר להשתמש בו (ויכול גם לברר הדבר בעצמו).

אך מי שאינו רוצה להחמיר בזה, ורוצה להשתמש בשמפו וכדו' של כל השנה, אין להכנס במחלוקת על זה, שהרי כל עקרו אינו אלא חומרא.

ש'לום ביתו עדיף'

עוד זאת צריך הבעל לדעת, שמלבד הקשור להנהגת הבית (כגון: צניעות, חינוך הילדים וכיו"ב) אינו אחראי למעשי אשתו במה שבינה לבין קונה, ואם אשתו רוצה לאכול מאכלים מסויימים (שוקולד, קפה וכו') אין זה נוגע לו. היו הרבה נשים חסידיות בעלי מסירות נפש שאכלו מאכלים אלו בפסח.

עוד זאת, שלפעמים צריך לוותר גם על חומרא שלו בשביל אשתו.

לדוגמא: כשאשתו רוצה ללכת לבית הור'י להג הפסת, והוא יודע ששם אינם מחמירים בחומרות שלו.

יש נשים שישכימו שלא לנסוע לפסח, ובמקום זה ילכו לשם לשבועות וכדו'. אך אם אשתו רוצה ללכת לפסח, ישתדל בלי בליטות לאכול רק מאכלים אלו המתאימים עם חומרותיו. אך אם גם זה אינו שייך – יתיר נדרו, ששלום ביתו עדיף מחומרא זו (ובכלל, בכל עניני גשמיית הלכה כמותה; והוא ידאג רק לענינים רוחניים).

• • •

גם 'חומרא' צריכה מקור!

גם כשיש מקום להחמיר ואינו בסתירה לדבר אחר, צריכים לברר: האם זוהי חומרא נכונה?

בשו"ע (סי' תמ"ב ס"ז) כותב המחבר "נהגו לגרר הכתלים והכסאות שנגע בהם חמץ, ויש להם על מה שיסמוכו". וכתוב בספרים (ראה מעדני שמואל סי' ק"י ס"ק מ"ב) הטעם מדוע צריך לומר "שיש להם על מה שיסמוכו"? לכאורה אם רוצה

להחמיר בעצמו מי יעכב? בד"כ לגבי קולות מחפשים מקור, אבל על חומרא!?

ומבואר שהחידוש בזה, שגם בחומרא צריך לוודא שיש על מה לסמוך, ואסור להחמיר ללא כל סמך.

והביאור בזה:

דבאמת נשאלת השאלה איך יתכן ע"פ טבע להיזהר ממשוהו חמץ? הלא אפי' אחר שמנקה ובודק את ביתו עדיין ישנה אפשריות שנעלם ממנו או שיוכנס אח"כ, ואיך ינצל מזה?

אלא הטעם הוא שיש סייעתא דשמיא ומלמעלה מסייעים לו, שאחרי שהוא יעשה כל התלוי בו להוציא את החמץ מביתו, אז מלמעלה דואגים שינצל ממנו. אך במה דברים אמורים? כשסומך על דברי חז"ל ומקיים את ציווייהם, אך כשסומך על שכלו וכוחותיו הפרטים ועושה מעצמו כל מיני חומרות חדשות, שוב לא מובטח לו עזר מלמעלה.

סיפור תלמיד הרה"צ מקוריץ

יש סיפור ידוע של תלמיד הרה"צ מקוריץ המבטא ענין זה: (מועתק כלשונו מרשימות דברים להרה"ח ר"י חסריק (ה"א ע' ר) ששמע 'מהתמים הרה"ח ר' יצחק גורעוויטש מתמיד הי"ד')

אצל הרה"צ כ"ק מהור"ר ר' פנחס מקאריץ הי תלמיד שהי' לו כמה דקדוקים וחומרות, בהנהגת שימור מחשש דחשש חמץ בפסח.

תנור חדש עשה לו מקרקע בתולה, מים הכין לכל ימי הפסח, שלא יוצרך לשאוב מבאר, שאפשר נפל שם פירור חמץ. לא אכל כל ימי הפסח אצל שום אדם, ואף אצל רבו הרה"צ ר' פנחס לא אכל, ובאשר ירא שרבו יאמר לו שיאכל אצלו, לא בא כל ימי הפסח לראות פני רבו.

פעם בשביעי של פסח כשישב והסבו בסעודת התוועדות תלמידי הר"פ, אצל רבם, שאל הרה"צ: ואי' הוא תלמידי הנ"ל? וענו לו התלמידים: הלא הוא מהדר ומדקדק בחג הפסח, ולכן אינו בא אל שלחן הרה"צ.

ויאמר הר"פ אל תלמידיו: מהרו ולכו אל תלמידי ותאמרו לו שבחבית של המים שהכין לחג הפסח שרוי חמץ. וילכו תיכף לבית התלמיד, ופתחו החבית של מים, ומצאו חתיכת חמץ בתוכה. ויבא התלמיד בבכיות ואנחות, אצל רבו, ויאמר הרה"צ: עתה תבוא עם כל ב"ב לסעוד אצלי, שהרי נתחמצו כל הכלים שלך.

ויאמר התלמיד להרה"צ הר"פ: שלשה שאלות יש לי, א) מדוע לא הודיעני כ"ק עד היום שחמץ הבית? ויאמר לו הרה"צ: כל ימי החג באשר לא היית אצלי לא עלה על דעתי אודותך, וכהיום כאשר באו כל התלמידים ומקומך נפקד, נזכרתי עליך וראיתי מה שנמצא בביתך.

שאלה שני' שאל התלמיד: (ב) מדוע הגיע לידי עונש כזה שנכשלתי באיסור חמץ אחרי כל ההידורים והדקדוקים? וענה לו הרה"צ: הנה כל ישראל מדקדקים בהידורים, וכל אחד מישראל מברך את רעהו "דער אויבערשטער זאל געבן א כשר'ן פסח", היינו שאין אנו מלאכים, וצריך סיוע מלמעלה, שלא נכשל בחשש חמץ אבל אתה אינך סומך על הקב"ה, ובדעתך שבכח עצמך תוכל להשמר, והורו לך מן השמים שצריך סיוע מלמעלה.

שאלה שלישיית שאל התלמיד, ג) שיתן לו תשובה על שנכשל באיסור חמץ. והרה"צ אמר לו שיכנס אחר חג הפסח ויסדר לו תיקון תשובה.

• • •

אל תטוש תורת אמך

בפסח ישנם ב' סוגים של חומרות: יש חומרות שהם ע"פ טעם ודעת, ויש שלמעלה מטעם ודעת.

חומרות שעל פי טעם ודעת, פירושו חומרות כאלו שמקורם בהלכה ויש באמת ממה לחשוש, והם שייכים לכל אחד, וכ"א יכול להחמיר על עצמו בהם.

לאידך ישנם חומרות שלמעלה מטעם ודעת שאין להם יסוד בהלכה, ורק בפסח נוהגים להחמיר בחומרות אלו, וכפי שהתבטאו רבותינו נשיאינו "פסח איז אנדערש" (ראה 'יום יום' כ' ניסן ושו"ת אדה"ז סי' ו' בשם האריז"ל). אך גם לחומרות האלו חייב להיות מקור מוסמך.

לדוגמא:

יש מנהג עתיק שלא לאכול שום בפסח (קנאבל בל"א). הפרי מגדים (סי' תס"ד א"א סק"א) כתב בזמנו שאינו יודע הטעם לזה. יש אומרים שהטעם הוא שפעם הי' איזה ערבוב של קמח בהכנת השום.

אך ה'שר שלום' מבעלז טען שאכילת שום אסור מדאורייתא!... היכן מרומז בתורה? מקרא מלא דיבר הכתוב: "אל תטוש תורת אמך".

אבל מובן שענין זה שייך רק למי שיש לו על זה מסורת מדורית דורות, ולכן בשבילו זוהי "תורת אמך": אך מי שאין לו מסורת, אין ענין עבורו להחמיר בחומרות אלו שאין בהם טעם לאיסור, מכיון שכל איסורו מלכתחילה הוא מחמת כח המסורת.

כך גם המנהג לבשל סוכר. פעם הי' הסדר שהיו הולכים להנות, והיה מונח שם חתיכות גדולות של סוכר קשה, והמוכר היה חותכו לחתיכות קטנות על השולחן שעליו הוא מניח את כל הדברים שלו. שם היה וודאי חמץ, ולכן היו חייבים לבשלו, לסננו ולבדקו.

היום - אפי' כשאין השגחה - אין צריך לחשוש לחמץ. האם צריך לחשוש שהעובד במפעל זרק את מאכלו לתוך המכונה?!... ועאכ"כ כשיש עליו השגחה שהוא כשר לפסח שאין למנוע מלהשתמש בסוכר בפסח בלי בישול.

ואעפ"כ נהגו הרבה יהודים טובים לבשל הסוכר גם בזמננו. וכנ"ל זהו דבר התלוי במסורת, שמי שנוהג כן ימשיך בזה; אך מי שלא נהגו כן אצלו, אין כל ענין שיקח על עצמו חומרא זו.

וה"ה בכל דבר שיש עליו מסורת, אף כשהטעם שבגללו נמנעו מלאכול המאכל נתבטל, אך מ"מ זה נחשב כחומרא שיש לה מקור. אך מי שאין לו מסורת בדבר, אין לו שום ענין להדרר בחומרא זו, שהרי אין כאן לא טעם ע"פ הלכה ואף לא מסורת.

סייעתא דשמיא

ועד"ז אלו האומרים: שמאכלים מסויימים שידוע להם שהרבי אכלם, או שראו שאבותיהם וכל היהודים של פעם אכלוהו - גם הם יאכלוהו. אך מאכלים חדשים שלא ראו אצל אבותיהם וכו', ורק ראוהו לראשונה בבואם לארצה"ב או לארצה"ק, על מאכל זה אין סייעתא דשמיא, הואיל ולא התפללו (אויסגעבעטן) אבותיהם עליו, וע"כ נמנעים מלאכלו. זוהי חומרא שלמעלה מטו"ד שיש לה מקור.

וכן מי שאין לו מסורת, והצטרף לקהילה, הרי מעכשיו נעשו חומרות הקהילה כשלו ("תורת אמך"). ואם נהגו כל הקהילה בחומרות מסוימות יש לו ג"כ לנהוג בהם, אף שאין לו מסורת פרטית (ואף בחומרות שאין לנו עליהם טעם).

אבל דברים שנהגו יחידים בתוך הקהילה אין זה מנהג כלל, ואין ענין לנהוג בהם אלא אם יש בו חשש נכון להחמיר. ומי שנוהג בחומרא מסויימת, אין לו לדרוש חומרתו ברבים, ולומר שהוא 'מנהג חב"ד' וכו', כי אינו אלא חומרא פרטית.

יש לדעת מהו דין, מהו מנהג ומהו חומרא; מה לתבוע, מה לדרוש ברבים ומה לא.

מוצרים תעשייתיים

הרבה נהגו שלא לאכול כלל מוצרים מבחוץ. וחומרא זו מובנת היטב, שהרי הובאה הוראת אדמו"ר הזקן ('היום יום' כ' ניסן ועוד) שלא לאכול אצל השני, וא"כ מדוע יהי נאמן יותר בעלי הסוכר או המיץ וכיו"ב?

ולכן בכל מה שאפשר משתדלים להשתמש רק במה שהוכן בתוך הבית. אבל כשאי אפשר, לדוגמא: יין, מצה וכדו', שלא כל אחד יכול ליצור יין ומצה בעצמו, משתמשים בדברים שנוצרו בחוץ. אבל מלבד זה אין חומרא מיוחדת שלא לאכול מוצרי חלב או שמן.

יש אמנם חומרא להשתמש רק במה שנחלב קודם הפסח (ראה ש"ע"ת סו"ס תמ"ה, ובמעדני שמואל סי' קי"ז סי"ז), אך שלא לאכול

חלב כלל אין חומרא מיוחדת. לפיכך מי שאין לו הזהירות של הכנסת דברים מבחוץ (או פעם כשהי' להם פרה בחצר), יכול לאכול מאכלו חלב.

ועד"ז בשמן שהחמירו בו הוא משום הכנסת דברים מבחוץ, ולכן מי שאפשר לו מצד הבריאות יכול להחמיר להשתמש בשומן, אך מלבד זה אין ענין (צריכים להיזהר מספק קטניות בשמנים, בשמן גרעיני כותנה (קאטאנסי"ד בלע"ז), מכיון שיש מקילים להכשירו).

וע"י שנעשה עבודתינו ע"פ הוראות התורה, נהי' שמורים ממשוהו חמין, ואז יקויים בנו הבטחת האריז"ל (באר היטב סי' תמ"ז סק"א - ונתבאר בלקו"ט ח"ג ע' 945) שהנזהר ממשוהו חמין מובטח לו שלא יחטא כל השנה כולה. ונזכה להוג את חג הפסח בירושלים עיה"ק "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים" בקרוב ממש.

קדושת חול המועד

"כלום אסרו לעשות מלאכה בחולו של מועד אלא כדי שיהו אוכלין ושותין ויגיעין בתורה"

(ירושלמי מועד קטן פ"ב ה"ד)

וז"ל ספר סדר היום להר"ר משה אבן מכיר (סדר ספירת העומר):

"הימים שבין ראשון של פסח ליום אחרון נקראין חול המועד, והטעם, מפני שהן חול לגבי ראשון ושביעי אבל לגבי שאר ימים מועד איקרו ולכן אין לאדם לעסוק בשום מלאכה לא גדולה ולא קטנה ולא התירו כי אם דבר האבד ושיהיה נקל לעשותו, ולא יאמר אדם כיון שאיני יכול לעשות בהם מלאכה אוכל ואשתה ואטייל ואשמח בהם, כי אין זה כוונת הימים טובים והמועדים חלילה להאמין זה והפתאים והסכלים לבם נוטה לסכלות זה.

אבל האמת, לא ניתנו ימים טובים לישראל אלא כדי שיהיו פנויים מעסקם ומלאכתם ויעסקו בתורה בלי טרדה ובלי מחשבה והם ימי רצון ומוצלחים בלמודים, לכן אין לאדם לאבד אותם במאכל ומשתה ושינה וטיול אלא כל אחד יעמוד במקומו המיוחד לו ויעסוק במה שחננו האל יתברך ויתעלה, בעלי מקרא במקרא, בעלי משנה במשנה, בעלי גמרא בגמרא, ולא מפני זה תענה נפשו אלא יאכל דברים טובים ומוטעמים וישתה כראוי לו וישן מעט אם בר הכי הוא והרי כל זה עונג לגופו, ואחר כך שאר היום יענג נפשו העגומה אשר היא יושבת כשבויה בגלות ואין מי שיחוש לה ולתועלתה, כי כולם פונים לתאוות היצר הרע הגוף הנגוף כי רבים אשר אתו מאשר אתה כי היא יחידה וגלמודה דורש אין לה, אשריו ואשרי חלקו למי שנגע יראת אלהים בלבו לדרוש אליה ולבקש עליה לסמוך אותה שלא תפול ביד מבקשי רעתה וזה כל האדם.

וכל אלו הימים יש בהם תוספת קדושה, ויש קרבן מוסף לכל יום, וצריך כל אדם ליזהר בו כנ"ל, גם יש בהם תוספת גברא בקריאת התורה, ומתוך ענינים אלו נראה שיש בהם קדושה ואין השכל נתן שניתנה הקדושה בימים לאכול ולשתות ולנהוג בהם מנהג חול והמתנהג בהם במנהג הזה בשגעון ינהג ועתיד ליתן את הדין ומחלל קדושת הימים ומעלתם".

ובספר פלא יועץ להר"ר אלעזר פאפו (מערכת חול המועד) וז"ל:

"וידוע מאמרם ז"ל ירושלמי שבת סוף פרק טו שלא נתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בתורה, וידוע מה שפרשו הקדמונים בפסוק כי אקה מועד אני מיישרים אשפוט, כי אשר יש להם טענה שאינם יכולים לעסוק בתורה מתמת טרדתם על המחיה ועל הכלכלה חול המועד הוא תברתהון. . ואם בחוה"מ וכן בכל עת שהוא פנוי אינו מפנה עצמו לבטלה אלא עוסק בתורה, בא בשכרו גם על הזמן שהוא טרוד בעסקיו כאלו היה עוסק בתורה".

סדר עדיפות נכונה בקיום התומ"צ

משיחת יום שמח"ת תשמ"ב

מבואר בדרושי חסידות שישנה מעלה בניסוך המים לגבי ניסוך היין – אע"פ שניסוך היין מפורש בתושב"כ, ואילו ניסוך המים נאמר בתושב"ע, הלכה למשה מסיני. ואדרבה – היא הנותנת: מאחר שניסוך המים נעלה יותר מניסוך היין, לכן לא נכתב הענין דניסוך המים בתושב"כ, כי הוא נמשך מבחי' נעלית כזו שלא ניתנה להכתב בתושב"כ.

וזהו גם כללות הענין דערבים עלי דברי סופרים יותר מדברי תורה. ולכן ישנו שכר מיוחד על העבודה ד"קדש עצמך במותר לך".

ועד"ז מבואר בנוגע למעלת "מנהג ישראל", בדוגמת המנהג ד"הקפות" – שענין זה נמשך מבחי' נעלית יותר שלא ניתן להכתב אפילו בתושב"ע, ולכן הרי זה רק "מנהג". ועפ"ז מבואר גודל השמחה דהקפות וכו'.

והנה, ישנם כאלו שהבינו ענין זה באופן מוזר ביותר – היפך השו"ע – באמרם שעפ"ז יוצא שעיקר תכליתו של יהודי הרי זה ענין ההקפות, וכל שאר הענינים הם טפלים בלבד כו'.

ועפ"ז רצו הם לומר שכאשר ישנם ב' אפשרויות: שמיעת תקיעת שופר ללא ברכה, או שמיעת הברכה ללא שמיעת תקיעת שופר – עדיף לשמוע את הברכות מאשר לשמוע תקיעת שופר, כי תקיעת שופר היא מן התורה, והברכות הן מדרבנן, והרי ישנה מעלה בדברי סופרים לגבי דברי תורה. ועד"ז כאשר ישנם ב' אפשרויות: להתפלל תפלת מוסף, שהיא כנגד הקרבנות, וקשורה עם ניסוך היין כו', או ללכת להקפות – צריכים לעזוב את כל שאר הענינים ולרוץ ל"הקפות", מאחר שה"מנהג" ד"הקפות" הוא נעלה יותר מכל שאר הענינים, הן ענינים מן התורה, והן ענינים שמדברי סופרים. הנה סברא זו היא סברה "פראית", ובאה כתוצאה מלימוד בדרך עקלתון כו' – מאחר שזהו היפך השו"ע לגמרי! בודאי שקיום מצור מן התורה קודם לקיום מצוה מדרבנן, וקיום מצוה מדרבנן קודם לקיום "מנהג ישראל"! ולאידך – אין זה בסתירה להמבואר אודות גודל המעלה דדברי סופרים לגבי דברי תורה, וגודל המעלה ד"מנהג ישראל" לגבי כל הענינים, כדלקמן.

והביאור בזה:

כללות עבודת בני"א היא – לעשות לו ית' דירה בתחתונים. והנה, כללות ענין הדירה נעשה ע"י עצים ואבנים ועפר, שע"ז בונים את הרצפה והכתלים והגג. ולאחרי בנין הדירה עצמה, צריכים להשתדל שהדירה תהי' נאה, כראוי ומתאים לכבודו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. וכדי שהדירה תהי' נאה – מקשטים אותה עם ציורים ופרחים, זהב וכו'. ובדוגמת ביהמ"ק שעליו נאמר "מי שלא ראה בית המקדש בבנינו, לא ראה בנין מפואר מעולם" (סוכה נא, ב).

והנה, כאשר יבוא מישהו וישאל: במה עדיף להתעסק – בבנין הדירה עצמה, או בעשיית הקישוטים והפרחים וכו'? – יאמרו לו, שלכל לראש צריך להיות בנין הדירה עצמה, ורק אח"כ אפשר להוסיף בזה קישוטים וכו'. ומובן בפשטות שאין כל תועלת בעשיית קישוטים וכו' כאשר הדירה עצמה אינה בנוי'.

ועד"ז מובן בנוגע לעבודה הרוחנית דבני"א:

עשיית עצם הדירה היא ע"י קיום המצוות שהם מן התורה כו', שע"ז בונים את הדירה עצמה, בדוגמת בנין הדירה ע"י עצים ועפר. וע"י קיום המצוות באופן של הידור כו', כולל הדיוק במנהגי ישראל כו' – נפעל ענין הנוי והיופי שבדירה, בדוגמת הנוי שע"י קישוטים ופרחים כו'.

אבל לאידך – ישנה מעלה במנהגי ישראל כו' לגבי ענינים מן התורה כו', בדוגמת המעלה שיש בדירה נאה ומקושטת לגבי דירה שאינה מקושטת.

והביאור בזה:

קיום התומ"צ ע"פ התורה (ללא הידור מיוחד כו') הרי זה ענין שישנו בטבע של כאו"א מישראל, כפס"ד הרמב"ם שכאו"א מישראל רוצה לקיים את רצון הבורא. ועבודה זו היא ע"ד המיצוע, היינו, שעבודה זו אינה דורשת יגיעה והשתדלות מיוחדת לגלות כחות פנימיים יותר כו'. ובדוגמת בנין הדירה ע"י עצים ואבנים ועפר, ללא השתדלות מיוחדת להשיג קישוטי זהב וכו'.

אבל כאשר מדובר אודות קיום התומ"צ באופן של הידור ודיוק בכל פרטי מנהגי ישראל כו' – הנה כדי להגיע לאופן עבודה זו צריך האדם לעורר ולגלות בנפשו כחות פנימיים ונעלים יותר, ודוקא ע"ז יכול לפעול בעצמו שעבודתו תהי' באופן שידקדק אפילו על דקדוק קל של דברי סופרים, ויזהר גם במנהגי ישראל בתכלית הזהירות והדיוק.

ועפ"ז מובנת המעלה שבדברי סופרים לגבי דברי תורה (ניסוך המים לגבי ניסוך היין), ומעלת מנהגי ישראל, בדוגמת המנהג דהקפות – כי לצורך קיום דברי סופרים צריכים לעורר כחות פנימיים יותר מאשר בנוגע לקיום דברי תורה, ועד"ז לצורך דיוק בקיום מנהגי ישראל צריכים לעורר כחות פנימיים נעלים עוד יותר.

(תו"מ תשמ"ב ח"א ע' 264)